

Byla C-289/19**Prašymo priimti prejudicinį sprendimą santrauka pagal Teisingumo Teismo procedūros reglamento 98 straipsnio 1 dalį****Gavimo data:**

2019 m. balandžio 9 d.

Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas:

Gerechtshof Den Haag (Nyderlandai)

Sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą priėmimo data:

2019 m. balandžio 2 d.

Apeliantė:

Dexia Nederland BV

Kita apeliacinio proceso šalis:

Z

Pagrindinės bylos dalykas

Pagrindinė byla susijusi su dviem vadinamosiomis „akcijų lizingo sutartimis“, sudarytomis tarp vartotojo Z ir *Dexia Nederland BV* (toliau – *Dexia*) pirmtako banko. Ginčas vyksta dėl to, kokios sumos *Dexia* turi teisę reikalauti lizingo sutartims pasibaigus prieš terminą. Konkrečiai siekiama išsiaiškinti, kokia nuostata turi būti taikoma akcijų lizingo sutarties vykdymui po to, kai atitinkama sutarties sąlyga buvo pripažinta nesąžininga.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą dalykas ir teisinis pagrindas

Šiame remiantis SESV 267 straipsniu pateiktame prašyme priimti prejudicinį sprendimą keliamas klausimas, ar sąlygos, kuri (nacionalinio teismo) buvo pripažinta nesąžininga, kaip tai suprantama pagal 1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyvą 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais, naudotojas gali remtis dispozityviomis įstatymo normomis, jeigu nesąžininga pripažinta sąlyga vartotojui yra palankesnė negu pagal dispozityviąją teisę galiojanti nacionalinės teisės nuostata.

Prejudiciniai klausimai

1. Ar negaliojančia pripažintos nesąžiningos sąlygos, reglamentavusios kompensacijos mokėjimą tuo atveju, jei vartotojas neįvykdytų savo pareigų, naudotojas gali reikalauti pagal dispozityviąją teisę įstatyme numatyto žalos atlyginimo?
2. Ar atsakant į šį klausimą turi reikšmės, kad kompensacija, kurios galima reikalauti pagal žalos atlyginimą reglamentuojančią įstatymo nuostatą, atitinka negaliojančia pripažintoje sąlygoje numatytą kompensaciją arba yra už ją mažesnė ar didesnė?

Nurodomi Sąjungos teisės aktai

1993 m. balandžio 5 d. Tarybos direktyva 93/13/EEB dėl nesąžiningų sąlygų sutartyse su vartotojais (toliau – Direktyva 93/13/EEB)

Nurodomi nacionalinės teisės aktai

Burgerlijk Wetboek (Civilinis kodeksas, toliau – BW) 6:101, 6:233 ir 6:277 straipsniai

Oud Burgerlijk Wetboek (Ankstesnis civilinis kodeksas, toliau – ankstesnės redakcijos BW) 7A:1576e straipsnio 2 dalis

Glaustas faktinių aplinkybių ir proceso pagrindinėje byloje aprašymas

- 1 Ši byla susijusi su praeito amžiaus dešimtojo dešimtmečio pabaigoje ir šio amžiaus pradžioje Nyderlanduose vartotojams plačiai siūlytomis akcijų lizingo sutartimis, pagal kurias skolintos lėšos buvo investuojamos. Šio produkto esmė buvo ta, kad lizingo gavėjas (paprastai vartotojas) tam tikram laikotarpiui pasiskolindavo iš banko pinigų sumą (toliau – pagrindinė suma), už kurią bankas lizingo gavėjo sąskaita ir jo naudai pirkdavo akcijų. Akcijos likdavo banko nuosavybėje tol, kol paskola būdavo galutinai gražinama, tačiau teisę į galimus dividendus turėjo lizingo gavėjas. Sutarties galiojimo metu lizingo gavėjas mokėdavo mėnesines palūkanas nuo pasiskolintos sumos ir kai kuriais atvejais taip pat paskolos gražinimo įmokas (toliau – mėnesinė įmoka). Besibaigiant sutarčiai akcijos būdavo parduodamos, ir lizingo gavėjas, atskaičius dar negražintą pagrindinę sumą ir nesumokėtas mėnesines įmokas (jei tokių būdavo), gaudavo pardavus akcijas uždirbtą pelną. Kadangi investuojamos būdavo pasiskolintos lėšos, už palyginti nedidelį „įnašą“ (palūkanas ir galimas paskolos gražinimo įmokas) būdavo įsigijamas gana didelis akcijų portfelis. Be to, daugeliu atvejų sutarties galiojimo metu būdavo mokamos tik palūkanos, o pagrindinę sumą reikėdavo gražinti tik pasibaigus akcijų lizingo sutarčiai. Su šiuo nedideliu įnašu būdavo galima gauti palyginti didelį pelną, bet ir būdavo rizikuojama patirti

didelius nuostolius – vadinamasis finansinio svėro poveikis (*leverage*). Šis akcijų lizingo mechanizmas Nyderlanduose buvo patrauklus ne tik dėl augančios akcijų rinkos, bet ir dėl mokesčių privalumų: kas mėnesį mokamas palūkanas pajamų mokesčio deklaracijoje buvo galima deklaruoti kaip atskaitytiną išlaidą, o akcijų vertės padidėjimas nebuvo apmokestinamas. Kai šio amžiaus pradžioje ekonomika ėmė silpti, buvo panaikinta galimybė atskaityti palūkanas, o akcijų rinka sugriuvo, paaiškėjo, kad akcijų lizingo sutartys buvo labai rizikingos. Daugeliu atveju lizingo gavėjas likdavo bankui skolingas, nes pardavus akcijas gautų lėšų nepakakdavo paimtai paskolai padengti.

- 2 Nagrinėjamoje byloje Z 2000 m. kovo 17 d. sudarė dvi tokias akcijų lizingo sutartis, kurių kiekvienos galiojimo trukmė buvo 120 mėnesių. Kita sutarties šalis buvo *Dexia* pirmtakas. Bendra sutarta lizingo suma kiekvienoje sutartyje buvo 49 507,66 EUR (22 102,06 EUR dydžio pirkimo suma [pagrindinė suma] ir 27 405,60 EUR dydžio iš viso mokėtinų palūkanų suma). Buvo pareikšta, kad sutartims taikomos „Specialiosios *Legio Lease* akcijų lizingo sąlygos“ (toliau – specialiosios sąlygos).
- 3 Akcijų lizingo sutartyse buvo numatyta, kad Z už kiekvieną sutartį pirmaisiais 36 mėnesiais kas mėnesį mokės 503,28 NLG (228,38 EUR) dydžio palūkanų sumą, o vėlesniais 84 mėnesiais – 12,4 % per metus nuo pirkimo sumos su atskaitymo galimybe dėl akcijų paketo vidutinio vertės padidėjimo. Pagrindinė suma turėjo būti gražinta pasibaigus sutarties galiojimo laikui (120 mėnesių). Už abi sutartis Z iš viso sumokėjo 33 911,69 EUR mėnesinių įmokų. Atskaičius už akcijas gautus dividendus, tai atitinka 25 725,37 EUR dydžio „neto įnašą“ už abi sutartis.
- 4 2006 m. *Dexia* dėl išskolinimų pabaigė su Z sudarytas akcijų sutartis prieš terminą. Prejudicinių klausimų tikslais šis sutarčių pasibaigimas pagal nacionalinę teisę gali būti prilygintas sutarties nutraukimui. Dėl akcijų lizingo sutarčių *Dexia* parengė galutinio atsiskaitymo dokumentus.

Atliekant atitinkamus skaičiavimus, buvo taikomi specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsniai. Juose buvo nustatyta:

„6. Jei (a) lizingo gavėjas, gavęs įspėjimą raštu, delsia sumokėti vieną ar kelias mėnesines įmokas arba vykdyti kitą iš šios sutarties arba kitos, į šią sutartį panašios lizingo sutarties kylantį įsipareigojimą arba (b) lizingo gavėjas prašo atidėti mokėjimus arba yra pripažįstamas nemokiu, bankas turi teisę nedelsdamas pabaigti šią sutartį ir visas kitas panašias lizingo sutartis, pareikalauti sumokėti sutartos bendros lizingo sumos (sumų) likutį pagal visas esamas, į šią sutartį panašias lizingo sutartis ir parduoti vertybinius popierius banko nustatytu momentu biržoje ar kitu būdu. Pardavus vertybinius popierius gautą pelną bankas atskaitys iš sumos, kurią lizingo gavėjas jam yra skolingas. Likutį, jei toks bus, bankas išmokės lizingo gavėjui.“

„15. <...> Sutarties nutraukimo atveju lizingo gavėjo reikalavimą sudaro vertybinių popierių pardavimo vertę sutarties nutraukimo momentu atitinkanti suma, atskaičius iš jos sumą, atitinkančią sutartos bendros lizingo sumos negražinto likučio grynąją vertę. Grynoji vertė apskaičiuojama remiantis BW 7A:1576e straipsnio 2 dalimi.“

5 Ankstesnės redakcijos BW 7A:1576e straipsnio 1 ir 2 dalyse buvo nustatyta:

„1. Pirkėjas visada turi teisę gražinti vieną ar kelias iš eilės pirkimo kainos įmokas anksčiau laiko.

2. Jeigu visa dar mokėtina suma anksčiau laiko gražinama vienkartinio mokėjimu, jis turi teisę į penkių procentų dydžio atskaitymą per metus už kiekvieną anksčiau laiko gražintą įmoką.“

6 Pagal galutinio atsiskaitymo dokumentus lizingo gavėjo skolą sudarė sutartos pagrindinės sumos likučio grynoji vertė (apskaičiuota pagal BW 7A:1576e 2 dalį remiantis 5 % metiniu atskaitymu) atskaičius akcijų pardavimo vertę (specialiųjų sąlygų 15 straipsnis) ir nesumokėtų mėnesinių įmokų grynoji vertė pagal specialiųjų sąlygų 6 straipsnį. 2006 m. spalio 3 d. *Dexia* paskaičiavimais su nesumokėtomis mėnesinėmis įmokomis pagal kiekvieną sutartį susijusi Z skola bankui sudarė 8 607,22 EUR. *Dexia* parengtuose galutinio atsiskaitymo dokumentuose buvo nurodyta, kad Z turi sumokėti (toliau – skolos likutis) 7 682,36 EUR ir 8 107,17 EUR. Sumas iš esmės sudarė pagrindinės sumos likutis ir likusi 41 mėnesinė įmoka atskaičius akcijų pardavimo vertę.

7 *Hoge Raad* (Nyderlandų Aukščiausiasis Teismas) nusprendė, kad *Dexia*, kaip ypač kompetentingas finansinių paslaugų teikėjas, siūlydamas šį rizikingą ir kompleksinę produktą, privalėjo tinkamai atsižvelgti į lizingo gavėjo interesus aiškiai jį įspėdamas dėl susijusios rizikos, kad sutarčiai pasibaigus anksčiau laiko gali likti skolos likutis (pareiga įspėti). *Hoge Raad* taip pat nusprendė, kad *Dexia* turėjo įvertinti lizingo gavėjo pajamas ir turtinę padėtį, kad įsitikintų, ar pastarasis turi pakankamai finansų, ir galėtų pagrįstai manyti, jog jis įvykdys iš sutarties kylantis mokėjimo pareigas (pareiga įvertinti). Jei *Dexia* pažeidė savo pareigą įspėti ir įvertinti, pagal suformuotą jurisprudenciją jis privalo atlyginti žalą, tačiau pagal BW 6:101 straipsnį (sava kaltė) žalos atlyginimas sudaro tik du trečdalius skolos likučio. Žalos atlyginimui ir skolos likučiui pritaikius tarpusavio užskaitą, lizingo gavėjas ir toliau lieka skolingas trečdalį skolos likučio. Tačiau jei lizingo gavėjo finansinė padėtis buvo tokia, kad finansiniai įsipareigojimai, kylantys iš akcijų lizingo sutarties, yra jam nepakeliama finansinė našta, *Dexia*, jei pažeidė abi rūpestingumo pareigas, be dviejų trečdalių skolos likučio privalo kaip žalą atlyginti ir du trečdalius sumokėtų palūkanų ir skolos gražinimo įmokų (sumokėtų mėnesinių įmokų).

8 Nagrinėjamoje byloje *Dexia* iš pradžių prašė sumokėti trečdalį galutinio atsiskaitymo dokumentuose nurodyto skolos likučio (pasak *Dexia*, 1 948,43 EUR ir 2 702,12 EUR) ir neteismines 700 EUR dydžio išlaidas.

- 9 Nagrinėjant bylą *Dexia* pripažino, kad *Z* finansinė padėtis buvo tokia, jog finansiniai įsipareigojimai jam buvo nepakeliama finansinė našta, ir kad dėl šios priežasties bankas privalo atlyginti *Z* žalą. Jo mokėtiną žalą atlyginimą, *Dexia* manymu, sudarė du trečdaliai jau sumokėtų mėnesinių įmokų, atskaičius išmokėtus dividendus, ir du trečdaliai skolos likučio, kurį pagal specialiųjų sąlygų 6 straipsnį savo ruožtu, be kita ko, sudarė 41 likusios mėnesinės įmokos grynoji vertė. Tačiau, *Dexia* manymu, ji turėjo teisę į trečdalį dar nesumokėtų įmokų. Šias sumas ji atskaitė iš sumos, kurią ji turėjo sumokėti *Z*. *Dexia* manė, kad galiausiai bankas yra skolingas *Z* 6 844,95 EUR už pirmą sutartį ir 5 731,82 EUR už antrą sutartį.
- 10 *Kantonrechter* (apylinkės teismo teisėjas) 2013 m. gegužės 21 d. sprendimu priteisė iš *Dexia* sumokėti *Z* 18 804,60 EUR. *Kantonrechter* manymu, į *Dexia* reikalaujamas likusias įmokas (perskaičius į grynąją vertę) nebuvo galima atsižvelgti ir todėl jų nebuvo galima atskaityti iš *Z* mokėtiną sumos.
- 11 *Dexia* pateikė apeliacinį skundą dėl šio sprendimo. *Z* teigė, kad specialiųjų sąlygų 6 straipsnis, kuriuo remiasi *Dexia* dėl likusių įmokų sumokėjimo (perskaičius į grynąją vertę), numato baudinių palūkanų mokėjimą ir yra laikytinas nesąžininga sąlyga, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 93/13/EEB.
- 12 2016 m. lapkričio 29 d. *Gerechtshof* (Apeliacinis teismas) sustabdė bylos nagrinėjimą, kad sulauktų *Hoge Raad* sprendimo nacionalinėje prejudicinio sprendimo procedūroje, be kita ko, dėl klausimo, ar specialiųjų sąlygų 6 ir 15 straipsniai yra laikytini nesąžiningomis sąlygomis, kaip jos suprantamos pagal Direktyvą 93/13/EEB.
- 13 2017 m. balandžio 21 d. prejudiciniame sprendime *Hoge Raad* nusprendė, kad specialiųjų sąlygų 6 straipsnis iš tiesų yra laikytinas nesąžininga sąlyga, kaip ji suprantama pagal Direktyvą 93/13/EEB. Anot *Hoge Raad*, teismas, nagrinėdamas pirkėjo ir *Dexia* ginčą, pagal BW 6:233 straipsnį turi pripažinti šią sąlygą negaliojančia tiek, kiek ji susijusi su palūkanų įmokomis, kurios lizingo sutarties pasibaigimo momentu dar nebuvo tapusios mokėtinomis. Todėl, *Hoge Raad* manymu, teisės į šias palūkanų įmokas *Dexia* reikšti negali. Šios sąlygos pripažinimo negaliojančia padariniai, *Hoge Raad* teigimu, reglamentuoti dispozityviojoje nacionalinėje teisėje.

Svarbiausi pagrindinės bylos šalių argumentai

- 14 *Dexia* mano, kad *Hoge Raad* prejudicinis sprendimas reiškia, jog sąlyga, kuria remdamasi bankas gali reikalauti sumokėti likusias mėnesines įmokas sutarties pasibaigimo prieš terminą atveju, gali būti pripažinta negaliojančia, tačiau jis vis vien turi teisę į žalą atlyginimą pagal įstatymą, konkrečiai – pagal BW 6:277 straipsnio 1 dalį, kurioje nustatyta:

„Jei sutartis visiškai ar iš dalies nutraukiama, šalis, kurios pareigų pažeidimas buvo pagrindas sutartį nutraukti, privalo kitai šaliai atlyginti žalą, kurią pastaroji patiria dėl to, kad sutartis nėra abiejų pusių vykdoma, o yra nutraukiama.“

- 15 *Dexia* teigimu, žalą sudaro nutraukimo momentu dar nesumokėtos įmokos, iš kurių reikia atskaityti pelną, kurį *Dexia* gauna dėl nutraukimo. Dėl nutraukimo patirta žala, kaip nurodo *Dexia*, yra 6 653,33 EUR. Ši suma (dėl sutartyje numatytos palūkanų normos ir daug mažesnės rinkos palūkanų normos nutraukimo momentu skirtumo) yra didesnė nei suma, kurią *Dexia* pareikalavo sumokėti iš Z pagal akcijų lizingo sutarties 6 straipsnį.
- 16 Taigi *Dexia* argumentus reikia suprasti taip, kad bankas, nebegalėdamas remtis specialiujų sąlygų 6 straipsnyje įtvirtinta sutarties sąlyga, pagal kurią jis, sutarčiai pasibaigus, gali reikalauti sumokėti dar nesumokėtas įmokas, bet kuriuo atveju turi teisę į žalos atlyginimą, numatytą įstatyme pagal dispozityviosios teisės nuostatas sutarties nutraukimo atveju.

Prašymo priimti prejudicinį sprendimą motyvų santrauka

Gali būti, kad suma, kurios *Dexia* gali pareikalauti pagal dispozityviają teisę (BW 6:277 straipsnis), yra didesnė nei ta suma, kurios bankas būtų galėjęs pareikalauti pagal akcijų lizingo sutarties specialiujų sąlygų 6 straipsnį. Taip yra dėl sutartyje (2000 m.) numatytos palūkanų normos ir daug mažesnės rinkos palūkanų normos sutarties nutraukimo momentu (2006 m.) skirtumo. Dėl praėjusio laiko ir mažėjančios palūkanų normos Z šioje konkrečioje situacijoje galėtų atsirasti nepalankesnė padėtyje dėl to, kad vietoj (negaliojančiu pripažinto) akcijų lizingo sutarties specialiujų sąlygų 6 straipsnio taikoma dispozityvioji teisė (BW 6:277 straipsnis). Kyla klausimas, ar tokiu atveju *Dexia* gali remtis įstatyme numatyta dispozityviaja norma.

Sujungtose bylose C-96/16 ir C-94/17 (*Banco Santander ir Escobedo Cortés*), konkrečiai byloje C-94/17, buvo užduotas panašus klausimas, t. y. ar delspinigių normą nustatančios sąlygos pripažinimas negaliojančia, nes ji yra nesąžininga, reiškia, kad reikia numatyti ir kitus padarinius, pavyzdžiui, kad visiškai neturi būti mokamos jokios palūkanos (nei įprastos palūkanos, nei delspinigiai) arba kad turi būti skaičiuojamos teisės aktuose numatytos palūkanos, kai paskolos gavėjas nevykdo iš sutarties kylančių įsipareigojimų. Tačiau Teisingumo Teismas į šį klausimą neatsakė. Atsižvelgiant į tai ir į aplinkybę, kad šie klausimai bus ar gali būti svarbūs daugelyje panašių bylų, pateikiami pirmiau nurodyti prejudiciniai klausimai.